

La conquesta de la ubiqüitat

PAUL VALÉRY

Les nostres Belles Arts, amb les seves variants i usos fixats, van ser instituïdes, en una època ben diferent de la nostra, per homes que tenien un poder d'acció sobre les coses del tot insignificant comparat amb el que nosaltres posseïm. Però l'augment formidable dels nostres mitjans, l'adaptabilitat i precisió que atenyen, les idees i costums que introdueixen, ens asseguren un seguit de canvis propers i molt profunds en l'antiga indústria d'allò que és Bell. En totes les arts hi ha un vessant físic que ja no es pot contemplar ni tractar com no fa pas gaire, que no es pot sostreure a les obres del coneixement i del poder moderns. Ni la matèria ni l'espai ni el temps són des de fa vint anys el que havien estat sempre. Cal esperar que novetats tan grans com aquestes transformin tota la tècnica de les arts, que actuïn sobre la creació i arribin, tal vegada, a modificar meravellosament la noció mateixa d'art.

D'entrada, de ben segur que aquests canvis afectaran únicament la reproducció i la transmissió de les obres. Sabrem transportar o reconstituir a tot arreu el sistema de sensacions —o més ben dit, el sistema d'excitacions— que un objecte o un esdeveniment qualssevol dispensen en un lloc qualsevol. Les obres adquiriran una mena d'ubiqüitat. La seva presència immediata o la seva restitució sempre dependran de nosaltres. Ja no existiran en si mateixes i prou, sinó que les trobarem totes on hi hagi algú i un aparell.

(Les obres) Ja no seran res més que diversos tipus de fonts o d'origens, i els seus beneficis es trobaran o es retrobaran sencers on es voldrà. Com l'aigua, com el gas, com el corrent elèctric que venen de lluny fins a les nostres llars per respondre les nostres necessitats mitjançant un esforç gairebé nul, així també ens alimentarem d'imatges visuals o auditives que naixeran i s'esvairan fàcilment, només amb un senyal. Igualment com ens hem acostumat —per no dir sotmès— a rebre l'energia a casa nostra de maneres diverses, trobarem també ben senzill d'obtenir-hi o de rebre-hi aquestes variacions o oscil·lacions tan ràpides que els òrgans dels nostres sentits captaran i integraran. Desconec si mai cap filòsof ha somniat amb una societat que distribuís Realitat Sensible a domicili.

La Música,¹ d'entre totes les arts, és la que es troba més a prop de ser transposada al mode modern. La seva naturalesa i el lloc que ocupa al món la designen per ser la primera que modifiqui les seves formes de distribució, de reproducció i fins i tot de producció. De totes les arts és la més sol·licitada, la que es barreja més amb l'existència social, la més propera a la vida que ella anima, acompanya i de la qual imita el funcionament orgànic. Tant si es tracta de la melodia o de la lletra, de la pausa o de l'acció, del règim o de les sorpreses de la nostra existència,

¹ En majúscula a l'original. (N. del t.)

la música sap endur-se'n, combinar i transfigurar-ne l'aspecte i els valors sensibles. Ens teixeix un temps de vida falsa prement suaument les tecles de la veritable. Ens hi acostumem, ens hi lliurem d'una manera tan deliciosa com a les substàncies «justes, poderoses i subtils» que lloava Thomas de Quincey.

Com que la Música toca directament la mecànica afectiva de què participa i que manipula al seu gust, és universal per essència; encisa, fa ballar arreu. Com la ciència, esdevé necessitat i producte internacional. Aquesta circumstància, afegida als progressos recents pel que fa als mitjans de transmissió, plantejava dos problemes tècnics:

I. Fer sentir arreu del món, instantàniament, una obra musical que s'executi en qualsevol lloc.

II. Restituir com es vulgui una obra musical, arreu del món i en qualsevol moment.

Aquests problemes ja s'han resolt. Les solucions cada dia són més perfectes. Per altra banda, encara som força lluny d'haver domat els fenòmens visibles fins aquest punt. El color i el relleu encara són força rebels. Un sol que es pon al Pacífic o un Ticià que està a Madrid no poden aparèixer encara en una paret de la nostra cambra amb tanta força i tan enganyosament com hi rebem una simfonia.

Tot arribarà. Potser encara serà millor, i sabran fer-nos veure quelcom que es trobi al fons del mar. Ara bé, d'ara endavant l'univers de

l'oïda, dels sons, dels sorolls, de les veus i dels timbres ens pertany. L'evocuem quan i on ens ve de gust. Fins fa poc, no podíem fruit de la música quan volíem ni segons el nostre estat d'ànim. El nostre gaudi s'havia d'acomodar a una ocasió, un lloc, una data i un programa.

Quantes coincidències que calien! S'ha acabat la servitud tan contrària al plaer i tan contrària a la intel·ligència exquisida de les obres. Poder triar el moment del plaer, poder experimentar-lo quan no és tan sols l'esperit que el desitja, sinó que l'ànima i l'ésser n'exigeixen un esbós, és oferir les possibilitats més grans a les intencions del compositor, perquè permet que les seves criatures revisquin en un mitjà ben poc diferent del de la seva creació. La feina del músic, autor o virtuós, troba en la música enregistrada la condició essencial del rendiment estètic més alt.

Això em fa pensar en una fantasia que vaig veure de nen en un teatre estranger. O que crec que vaig veure. Al palau de l'Encantador, els mobles parlaven, cantaven, tenien un paper poètic i burleta. Quan s'obria una porta, se sentia una fanfàrria pomposa o escandalosa. Tan bon punt ens assèiem en un puf, aquest deixava anar un gemec en forma de frase cortesa. Cada objecte exhalava una melodia quan el fregàvem.

Desitjo que no ens acostem mai ni de bon tros a aquest excés de màgia sonora. De fet, ja es fa molt difícil de menjar o beure en un cafè sense que ens molesti algun concert. Però seria meravellosament dolç poder canviar com volguéssim una hora buida, un vespre etern, un

diumenge infinit, per màgia, tendresa i moviments espirituals.

Hi ha dies grisos, hi ha persones molt soles, i a sobre s'hi afegeix l'edat o la invalidesa que les tanquen en si mateixes, éssers que coneixen de sobres. Aquestes durades tristes i vanes, i aquests éssers destinats al badall i als pensaments

fosc, tenen ara la possibilitat d'adornar el seu odi o d'infondre-li passió.

Aquests són els primers fruits que ens proposa la nova intimitat entre la Música i la Física, l'aliança immemorial de les quals ja ens havia donat tant. En veurem moltes més.

PAUL VALÉRY (1871-1945), poeta i assagista francès. Molt influenciat per Mallarmé, va ingressar en l'Acadèmia francesa el 1925. Durant més de cinquanta anys va escriure diàriament als seus *Cahiers*, publicats pòstumament. Tot i que sovint se n'ha volgut destacar el caràcter conservador, l'obra de Valéry mostra força lligams amb pensadors com Walter Benjamin i Theodor Adorno. En català en podem llegir *Monsieur Teste* (1994), *El cementiri marí i altres poemes* (1984), *Eupalinos o l'arquitecte* (1983) i *La Jove Parca* (1980).